

Розвиток людських ресурсів як умова сталого розвитку суспільства

Пальчук О.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-економіки
Київського національного університету технологій і дизайну

У статті розкриваються основні чинники, напрями та тенденції трансформації парадигми визначення місця та ролі людини у суспільному виробництві, окреслюються механізми зв'язку таких змін із розвитком продуктивних сил, економічних відносин. Якість людського капіталу, яка великою мірою визначається рівнем розвитку вищої освіти, стає одним з вирішальних факторів конкурентоспроможності країни. В сучасних умовах людський капітал є головною цінністю суспільства та основним фактором зростання економічного добробуту, а отже розвиток держави неможливий без розв'язання проблемних питань у галузі освіти

Ключові слова: людиноцентрична модель, освіта, людський розвиток, людина, праця, соціальний капітал.

Пальчук Е.И. РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ КАК УСЛОВИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

В статье раскрываются основные факторы, направления и тенденции трансформации парадигмы определения места и роли человека в общественном производстве, определяются механизмы связи таких изменений с развитием производительных сил, экономических отношений. Качество человеческого капитала, которое во многом определяется уровнем развития высшего образования, становится одним из решающих факторов конкурентоспособности страны. В современных условиях человеческий капитал является главной ценностью общества и главным фактором роста экономического благосостояния, а следовательно развитие государства невозможно без решения проблемных вопросов в области образования

Ключевые слова: человекоцентрическая модель, образование, развитие общества, человек, труд, социальный капитал.

Palchuk O.I. DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES AS A CONDITION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIETY

The article reveals the main factors, trends and tendencies of the transformation of the paradigm of determining the place and role of man in social production, outlining the mechanisms of communication of such changes with the development of productive forces, economic relations. The quality of human capital, which is largely determined by the level of development of higher education, is one of the decisive factors in the competitiveness of the country. In modern conditions, human capital is the main value of society and the main factor in the growth of economic welfare, and therefore the development of the state is impossible without solving problems in the field of education.

Keywords: human-centric model, education, human development, person, labor, social capital.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших економічних проблем сьогодення є забезпечення збалансованого економічного розвитку. Це можливо лише за допомогою повноцінного використання внутрішнього потенціалу та зовнішніх можливостей, зменшення енергоефективності економіки та реформі державного управління. При цьому розвиток усіх вищезазначених явищ пов'язаний з діяльністю людини, адже людина є невід'ємною складовою, елементом будь-якої складної соціальної системи. На думку сучасних дослідників, стрімке поширення економіки, заснованої на знаннях, відображає саме те, що наукові знання та унікальні навички стають сьогодні головним джерелом розвитку як виробничої так і невиробничої сфери.

У рамках інтелектуалізації економічних процесів на зміну імперативу максимізації матеріального добробуту приходять «людиноцентрична» модель розвитку економіки та суспільства загалом, яка передбачає гуманність і можливість самоствердження через володіння та користування знаннями [1].

Тому розгляд змін, що відбуваються у характері та змісті праці індивіда, перегляду підходів до його освіти, системі мотивів його діяльності, функцій і ролі у суспільному виробництві під впливом трансформації технологічних способів виробництва, соціально-економічних відносин та зворотного впливу на умови, динаміку такої трансформації з позицій забезпечення прогресивного розвитку суспільства ми вважаємо доцільним, актуальним і перспективним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сформульовані вище проблеми досліджувалися та продовжують досліджуватися відомими вченими: Й.А. Шумпетером, К. Поланьї, Г. Беккером, А. Маслоу, Д. Беллом, П. Кругманом, К. Крауч, Д. Нортон, К. Лавалем, Е.М. Лібановою, А.М. Колотом, О.А. Грішнєвою, А.В. Бузгалінім, А.І. Колгановим, В.Л. Іноземцевим та багатьма іншими науковцями. Основні концепції людського капіталу сформувалися до середини ХХ сторіччя, у витках їх стояли Т. Шульц, Г. Беккер, М. Блауг, Ч. Боуен, Б. Вейсброд, Б. Чезвік та інші. Найбільш відомими дослідниками розвитку людського капіталу є Р. Солоу, П. Ромер, Р. Лукас, які звернули увагу на те, що зростання національного доходу неможливо пояснити лише збільшенням кількості основних засобів. Незалежно один від одного вчені прийшли до висновку, що однією з причин такого значного зростання загального випуску товарів за рахунок існуючої робочої сили є збільшення середнього рівня освіти.

Однак, об'єкт дослідження – трансформацій людини та праці настільки багатогранний, що предмет його дослідження дозволяє відкривати усе нові потенційні можливості розвитку особистості, як ключового елемента економічного та соціального прогресу.

Формулювання цілей статті. Основними цілями та завданнями статті є дослідження ролі людських ресурсів, їх місця, мотивації та характеру діяльності на економічний розвиток; виявлення проблемних питань освітньої галузі, характеристика перешкод для отримання рівного доступу до освіти, що наразі залежить від обсягу інвестицій в людський капітал.

Виклад основного матеріалу. Зміни, що відбуваються в глобальній економіці сьогодення стосовно місця та ролі знань та інформації в сучасному світі посилюють інтерес до проблем освіти. Проблема освіти багатьма спеціалістами та експертами ЮНЕСКО називається проблемою майбутнього як усього світу так і окремо взятої країни, що проявляється в підвищеному інтересі до даної тематики.

Якість людського капіталу, яка великою мірою визначається рівнем розвитку вищої освіти, стає одним з вирішальних факторів конкурентоспроможності країни. Очевидно, що науково-технічні, економічні та соціальні досягнення неможливі без успіхів в освітній сфері. Державні інститути неефективні без висококваліфікованих спеціалістів. Нові тех-

нології марні без спеціалістів, що можуть і знають як їх використати. Система освіти, інноваційні та венчурні підприємства можуть ефективно функціонувати в країні лише при наявності професіоналів високого рівня, що володіють сучасними знаннями.

Стратегічною ціллю будь-якої держави є забезпечення економічного добробуту та стабільного розвитку, а інформація, знання та інтелект, втілені в накопиченому людському капіталі, являють собою стратегічні ресурси розвитку країни. Японським вченим футурологом Т. Сакаїя висунуто нову теорію створення вартості. На противагу трудовій теорії вартості, основою вартості він вважає саме знання. Підтвердженням цієї теорії є вартість найбільших компаній, більшу частину якої становлять саме нематеріальні активи [2].

В сучасних умовах людський капітал є головною цінністю суспільства та основним фактором зростання економічного добробуту, економічного прогресу. Освіта розглядається в сучасній економіці як форма інвестицій в людський капітал від якої залежить його якість та ефективність виробництва.

Під людським капіталом розуміють здібності, уміння, навички людини, його досвід, цінності, норми, правила життєдіяльності та багато всього іншого, що характеризує його як активного суб'єкта діяльності. Людський капітал визначається як вид активів особливості яких є те, що він не може бути куплений чи проданий, потребує постійного оновлення (навчання та тренування), чутливий до способу взаємодії з ним, в процесі вдосконалення людський капітал змінює свої якості. Так само як і інші види активів людський капітал спроможний генерувати вартість [3].

Російські вчені Анікіна Е.А., Іванкіна Л.І., Сіліфонова Е.В. зазначають, що в процесі своєї роботи освічена людина набагато швидше повертає суспільству вкладені в неї кошти. Якщо робітник з початковою освітою відшкодовує витрати на його освіту за 16,7 років, з середньою – за 3,6 років, а з вищою – не більше ніж за 2 роки [3].

В сучасних умовах з'являється новий тип робітника – робітник знань або інтелектуальний робітник. Можна виділити три відмінних риси робітників знань. По-перше, вони володіють власними виробничими засобами такими як інтелект, досвід, навички та уміння, що є невід'ємною частиною їх власника. Вони представляють результат індивідуальних дій людини, зафіксовані його пам'яттю

та особливостями внутрішнього світу. Будучи носієм важливих знань, людина стає ключовим працівником, через втрату якої виробничий цикл компанії може суттєво постраждати. По-друге, робітник знань може ефективно працювати лише у взаємодії з іншими працівниками, в тому числі віртуальній. Використовуючи сучасні засоби комунікації робітники однієї компанії можуть постійно спілкуватися за допомогою сучасних засобів зв'язку жодного разу не зустрівшись один з одним. За таких умов значно збільшується ступінь свободи людини, яка може працювати в компанії, що розташована в іншій країні світу. По-третє, відмінною рисою робітника знань є його інноваційний потенціал, спроможність до навчання, сприймання нової інформації, спроможність розв'язання складних нестандартних завдань тощо.

Відповідно, пріоритетність високої освіти очевидна. В цьому ракурсі модернізація вищої освіти та пошук нових стратегій її якісного розвитку стали на сьогодні головними питаннями від розв'язання яких великою мірою залежить ефективний розвиток ринку освітніх послуг та економіки країни в цілому.

Україна має здійснити структурні реформи, що створять умови для всеохоплюючого зростання. Унаслідок структурних змін має відбуватися значне послаблення дії чинників, що гальмують розвиток національної економіки в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Основним механізмом забезпечення довгострокової самодостатності та конкурентоспроможності України у глобалізованому світі має стати формування нової якості життя людини на основі якісного розвитку людського потенціалу нації, що зумовлює необхідність збільшення інвестування в людський капітал, розвиток соціальної інфраструктури та підвищення якості життя найбільш чисельних (а не лише найбідніших) прошарків населення як підґрунтя для формування середнього класу – основи стабільності суспільства. Практична реалізація такого принципу перетворює соціальну політику на один з провідних чинників гуманітарного розвитку, робить її дієвою складовою стратегії досягнення національної солідарності.

Підвищення якості життя має досягатися комплексом економічних, соціальних та соціокультурних заходів.

Каталізатором для здійснення Україною інноваційного стрибка є головний носій знань і навичок – людина. Проблематика людського капіталу – фактори безпеки, культури, науки,

освіти, охорони здоров'я, потребує нагальної уваги з позицій майбутнього розвитку [4].

Визначення перспектив сталого людського розвитку та механізмів їх реалізації має спиратися не тільки на засвоєння передових ідей, а й на врахування наявності ключових ресурсів людського розвитку, вибір точних та надійних методів оцінки їх достатності, визначення перспективної потреби в них.

Встановлено, що поліпшення освіти пов'язане з довгостроковим поліпшенням економічної ефективності. Є три загальні теорії щодо того, як освіта впливає на економічні показники:

- Основний підхід до людського капіталу полягає в тому, що освіта підвищує загальні навички та вміння робочої сили, що сприяє підвищенню продуктивності праці та підвищенню спроможності використовувати існуючу технологію та, таким чином, сприяє економічному зростанню.

- Інноваційний підхід поєднує освіту з підвищенням спроможності економіки розвивати нові ідеї та технології.

- Розширення цього є підхід до передачі знань, який розглядає освіту як засіб поширення знань, необхідних для застосування нових ідей та використання нових технологій.

Економічний аналіз показує, що в цілому вдосконалення освіти шкільного рівня призводить до покращення економічної ефективності. Аналізи з використанням міжнародних когнітивних тестів показали, що саме поліпшення когнітивних навичок, а не років навчання, сильно впливають на економічне зростання. Кількість та тривалість навчальних занять не пов'язана зі зростанням економіки, якщо вона не супроводжується поліпшенням пізнавальних навичок. Саме тому якість освіти є дуже важливою.

Перебування дітей у школі не принесе користі, якщо вони не здобувають там достатньо знань. У 2002 і 2003 роках було проведено Всесвітнє дослідження якості освіти, інспектори без попередження відправилися до шести країн та відвідали школи, що входили до репрезентативних вибірок. Основний висновок полягав у тому, що вчителі Бангладеш, Еквадору, Індії, Індонезії, Перу та Уганді пропускали в середньому один робочий день з п'яти, а для Уганди та Індії цей показник виявився ще більшим. Дані свідчать, що навіть коли педагоги перебували в школі і мали вести урок, вони часто займалися іншими справами. Підсумовуючи, дослідники вказують, що лише 50% учителів в індійських дер-

Рис. 1. Основні напрямки державної політики щодо формування нової якості життя

жавних школах насправді викладають за графіком своєї роботи [5].

Кореляція між вищою освітою та економічною діяльністю менш вивчена. Раззак і Тіммінс у своєму дослідженні, проведеному у 2010 році, показали, що збільшення частки працівників із ступенем бакалавра та вище призводить до збільшення середнього валового внутрішнього продукту на людину. Проте незрозуміло, чи зростаюча економіка залучила більше кваліфікованих працівників чи збільшення кваліфікованих працівників сприяло економічному зростанню, а можливо мова йде про поєднання двох факторів.

В будь-якому разі, наша країна має використати переваги високої освіченості населення. Наразі, наше суспільство все ще формує високий освітній потенціал, але не дає змоги його реалізувати ані в сфері зайнятості, ані в сфері місцевого самоврядування, ані в побутових відносинах. Сучасна ситуація в

українському суспільстві, що характеризується високим рівнем нерівності, призводить до накопичення диспропорцій у культурно-духовному розвитку, нерівності у можливості здійснювати політичний вплив на процеси власного життя, спричиняє закріплення глибокої соціальної нерівності.

Українське населення переймається передусім матеріальною нерівністю, очевидність якої значною мірою пов'язана із нав'язливою демонстрацією своїх статків більш заможними верствами і звичкою перекидати відповідальність за свої невдачі на зовнішні чинники, передусім на державну владу. Натомість замало уваги суспільство і переважна більшість опитуваних приділяє таким видам нерівності як політична, культурна, за доступом до інформації, за можливістю вільно висловлювати свої думки [6, с. 15].

Найбільш гостро сприймається не сама по собі нерівність та нерівномірність доступу, а

те, що доступ до ресурсів далеко не завжди залежить від особистих заслуг індивіда, часто він значною мірою віддзеркалює дію суб'єктивних чинників. Нерівність у контексті сталого людського розвитку трактується як відсутність рівних можливостей, що переносить акценти з нерівності у доходах на нерівність у доступі до послуг соціальної сфери (насамперед, охорони здоров'я та освіти) та розширення політичних свобод. В Україні упродовж останніх десяти років збільшується частка тих, хто надає перевагу рівності, вбачаючи саме в ній міру соціальної справедливості. Дві третини населення погоджуються з тим, що суспільство можна вважати справедливим, якщо відмінності у рівні життя людей незначні. Не викликає заперечень справедливість витрачання державних зусиль та коштів на соціальний захист вразливих або ситуативно потерпілих верств населення, а також тих груп, належність до яких обумовлена особистими характеристиками або здобутками.

Статистично підтверджено, що українське відчуття справедливості орієнтовано на сприйняття рівності не як зрівнялівки, а як рівності шансів, що надаються та забезпечуються законом. Зокрема українське населення погоджується із рівністю виплат по безробіттю, оскільки не вбачає у втраті роботи ніяких особистих заслуг, однак не погоджується із рівністю пенсій, оскільки вважає, що пенсії – це не благодійність поточного покоління до минулого, а законне відшкодування старшому поколінню тих зусиль, якими саме воно забезпечило і сучасний рівень розвитку, і первинну соціалізацію (набуття освіти, професії тощо) сучасному працездатному поколінню.

Глибока нерівність справляє вкрай негативний вплив на можливості економічного зростання. Наслідком низького рівня життя часто стають хворобливість і невисокий рівень освіти, що, безперечно, знижує економічну активність відповідних груп населення, позначається на сукупному трудовому потенціалі країни, отже, спричиняє уповільнення темпів економічного зростання в цілому. І навпаки, підвищення доходів бідних верств населення приводить до збільшення попиту на товари вітчизняного виробництва, тоді як представники заможних верств частіше орієнтуються на імпорт або взагалі купують значну частину одягу, взуття, техніки тощо за кордоном. Таким чином, саме зростання попиту з боку бідних верств найбільше стимулює розвиток національної економіки, що, у свою

чергу, викликає зростання попиту на робочу силу. Отже, політика подолання нерівності сприяє економічному піднесенню країни в цілому [7].

Нерівномірний розподіл доходів між окремими групами населення відіграє ключову роль у формуванні нерівності. Переважною мірою саме брак коштів зумовлює неможливість скористатися різноманітними послугами: освітніми, медичними, житлово-комунальними тощо. Нерівність за доходами корелює з нерівномірним розподілом пропозиції цих послуг по території країни, і, відповідно, дії зазначених чинників взаємно посилюються [8].

Наразі, головним фактором, що визначає доступність освіти є фінансова забезпеченість родини. Чим меншими доходами володіє родина, тим більше виражено відчуття несправедливості та нездоланності перепон. Варто визнати, що справедливість доступу до освіти виражається в мінімізації залежності отримати цю освіту від фінансових можливостей та соціального походження та максимізації цієї залежності від талантів та зусиль учнів. В іншому випадку освіта закріплює та посилює існуючу нерівність.

Реальна нерівність доступу до освіти полягає в різному обсязі інвестицій в людський капітал дітей і в різному обсязі власне людського капіталу, що при однакових вкладеннях різниться залежно від талантів та зусиль дітей. В економічно розвинених країнах доступність освіти розглядається не як самоціль, а як невід'ємна частина та важливий фактор забезпечення соціальної цілосності, справедливості та стабільності. Рівність в отриманні освіти стосується широкомасштабної проблеми соціально-економічної нерівності і сприяє загальному економічному зростанню, більш стабільному та гармонійному розвитку суспільства.

Проблема економічної доступності вищої професійної освіти в майбутньому буде лише посилюватися при зниженні його рівня, що врешті матиме вкрай негативні наслідки для соціально-економічного розвитку країни. Для запобігання цьому потрібно знайти способи вирішення вищевказаних проблем.

Окрім того, держава не піклується про гідні умови та оплату праці бюджетних установ, зокрема в сфері освіти, яка на початок 2014 року була на 16% нижче від середньої по економіці та охорони здоров'я – відповідно на 27% нижче від середньої по економіці. Заниження зарплат, зменшення престижності

роботи у бюджетному секторі не дозволяє створити умови для ефективної конкуренції у залученні кваліфікованої робочої сили.

В той же час, на думку академіка України Е.М. Лібанової високий рівень освіти є більш ефективним запобіжником бідності, ніж матеріальна підтримка населення [8]. Значною мірою саме цим пояснюється і зростання зацікавленості батьків у підвищенні освітнього рівня дітей, навіть за умови контрактного навчання при обмеженій фінансовій спроможності родини. Така тенденція склалася історично і свідчить про перспективи зростання освітнього потенціалу країни за рахунок усвідомлення самим населенням важливості навчання.

Разом з покращенням ситуації з доступом до освіти та залученням кваліфікованих кадрів в цю галузь, повинна бути вирішена проблема подальшого працевлаштування працівників. Незважаючи на широко розповсюджену думку про те, що студенти намагаються отримати лише диплом, основні цілі отримання вищої освіти лежать в професійній сфері. За статистичними даними та опитуваннями більшість абітурієнтів хочуть отримати гарно оплачувану роботу. Хоча більшість прагне стати освіченими людьми в широкому сенсі цього слова, все ж певну спеціальність обирають з метою досягнення успіху в певній сфері.

В той же час, сьогодні значна частина фахівців не тільки із середньою спеціальною, а й з вищою освітою не можуть знайти роботу за спеціальністю. Це означає неефективне витрачання бюджетних коштів на освіту та відповідно низьке використання трудового потенціалу, розчарування людей у своїх можливостях, несерйозне ставлення до навчання як студентів так і педагогів.

Вища освіта, у зв'язку з підвищенням на неї попиту, стає однією з найдорожчих соціальних послуг, що фінансується державою. На сьогодні диференціація витрат на вищу освіту в різних країнах значно різниться залежно від масштабів підготовки висококваліфікованих кадрів, попиту населення на них та політики держави в цій сфері. Проблема фінансування вищої освіти та співвідношення державного та приватного капіталу в цій сфері є загальносвітовою, і, відповідно стосується і нашої країни також.

В оцінці ефективності освіти існує багато складнощів, адже результати освіти досить важко інтегрувати. Проте, ряд більш менш коректних способів оцінки якості освіти існу-

ють. Як правило, вони базуються на тому, що кожному параметру присвоюється коефіцієнт вагомості, що встановлюється самим дослідником.

Організація економічної співпраці та розвитку раз на три роки оцінює академічну успішність підлітків в різних країнах. Результати дослідження, проведеного у травні 2015 р. вражають стрімким розвитком якості освіти Азійських країн. Так, у найбільшому в історії світовому рейтингу загальноосвітніх шкіл країни Азії посіли верхні п'ять позицій, а держави Африки опинилися на нижніх місцях [9]. Очолює таблицю Сінгапур, на другому місці – Гонконг, а замикає рейтинг – Гана. Велика Британія посіла в рейтингу 20 місце, США – 28, Україна – 38 [10]. Основою рейтингу якості шкільної освіти стали результати тестувань у 76 країнах, які взяли участь у дослідженні (рис. 1).

Низький рівень освіти сьогодні практично прирівнюється до низького рівня життя. У відомій праці з проблем глобалізації, Т. Фридмана аналізується феномен сучасного етапу глобалізації. Відзначаючи величезні її темпи, що на його думку, стирають кордони та приводять до вирівнювання світу, він наголошує на важливості особливих знань і вмінь в сучасній економіці [11].

Саме тому потрібне корегування системи професійної освіти з метою узгодження підготовки фахівців різних спеціальностей з потребами економіки та бізнесу. При цьому можна скористатися досвідом інших країн у залученні до підготовки кадрів коштів бізнесу, що взаємовигідно для обох сторін.

Висновки. Однією з найважливіших економічних проблем сьогодення є забезпечення збалансованого економічного розвитку. В умовах економіки постіндустріального типу домінуючим напрямком соціального розвитку є розбудова громадянського суспільства. В ньому людиноцентрична модель розвитку та використання наукового потенціалу нації як ключового драйверу розвитку відіграють ключову роль. Наша країна в даній ситуації повинна повноцінно використати як внутрішній потенціал так і зовнішні можливості. Прямим напрямом розвитку економіки України є цілеспрямоване формування нової якості життя громадян, що полягає у створенні умов для належної реалізації можливостей та здібностей кожного члена суспільства шляхом забезпечення рівних можливостей для отримання освіти, продуктивної зайнятості та отримання доходу, який відповідає значимості цієї

Рис. 2.

праці для суспільства та спроможний гарантувати йому гідний рівень життя та задоволення фізичних та духовних потреб. Основним механізмом забезпечення стабільного зростання та конкурентоспроможності України у глобалізованому світі має стати формування нової якості життя людини на основі якісного розвитку людського потенціалу нації. Все це вимагає збільшення інвестування в людський капітал, розвиток соціальної інфраструктури

та підвищення середнього рівня життя населення. Основні напрямки державної політики щодо оптимізації нової якості життя складаються з ряду елементів: розвиток системи охорони здоров'я, впровадження пріоритетів здорового способу життя, покращення екологічного розвитку, збільшення народжуваності, підтримку сіх можливостей доступу до освіти, створення умов для результативної праці за здобутою спеціальністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нікіфоров П.О., Кузьмук С.Г. Економічна людина та біхевіористична концепція теоретичних досліджень у фінансовій науці. Науковий вісник Чернівецького університету. 2016. Випуск 773-774. Економіка. – С. 3-7.
2. Sakaiya T. The Knowledge-Value Revolution, or A History of the Future. NY., Kodansha America LTD., 1991. Copyright – T. Sakaiya 1991.
3. Аникина Е.А., Иванкина Л.И., Силифонова Е.В. Проблемы и перспективы доступности высшего образования в условиях современных преобразований в России. – STT Publishing. – 162 с.
4. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. – Львів: Кальварія, 2017. – 168 с.
5. А. Банерджі, Е. Дуффо. Економіка бідності. Як звільнити світ від злиднів/пер. З англ. В. Плискін. – К.: Наш формат, 2018. – 312 с.
6. Сталій людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Ви-заві», 2012. – 412 с.
7. Dasgupta P., Ray D. Inequality as a determinant of malnutrition and unemployment policy // Economic Journal. – 1987. – No 97. – March. – P. 177–188.
8. Е.М. Лібанова. Нерівність в українському суспільстві: витоки та суасність. – «Економіка України». – 2014. – № 3 (628).
9. Organisation for Economic Co-operation and Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/pisa/pisa2015keyfindings.htm>
10. Пальчук О.І. Якість робочої сили як найважливіший фактор економічного зростання. – International Scientific – Practical Conference Integration of Business Structures: Strategies and Technologies, Part 2, February 24, 2017. Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing. 240 pages.
11. Фридман Т. Плоский мир. Краткая история XXI века. – М.: АСТ, 2007. – 608 с.

REFERENCES:

1. Nikiforov P.O., Kuzmuk S.H. Ekonomichna lyudyna ta bikheviorystychna kontsepsiya teoretychnykh doslidzhen u finansoviy nautsi. Naukovyy visnyk Chernivetskoho univesytetu. 2016. Vypusk 773-774. Ekonomika. – S. 3-7
2. Sakaiya T. The Knowledge-Value Revolution, or A History of the Future. NY., Kodansha America LTD., 1991. Copyright – T. Sakaiya 1991.
3. Аныкына Е.А., Ыванкына Л.Ү., Сылфонова Е.В. Проблемы у перспектывы dostupnosti высшеho obrazovanyua v uslovyakh sovremennykh preobrazovanyu v Rossyy. – STT Publishing. – 162 s.
4. Ukraina 2030: Doktryna zbalansovanoho rozvytku. – Lviv: Kalvariia, 2017. – 168 s.
5. A. Banerdzhi, E. Duflo. Ekonomika bidnosti. Yak zvilnyty svit vid zlydniv/per. Z anhl. V. Plyskin. – K.: Nash format, 2018. – 312 s.
6. Stalyŭ liudskyŭ rozvytok: zabezpechennia spravedyvosti: Natsionalna dopovid / ker. avt. kolektyvu E.M. Libanova / Instytut demohrafiï ta sotsial-nykh doslidzhen im. M.V. Ptukhy. – Uman : Vydavnycho-polihrafichnyŭ tsentr «Vi- zavi», 2012. – 412 s.
7. Dasgupta P., Ray D. Inequality as a determinant of malnutrition and unemployment policy // Economic Journal. – 1987. – No 97. – March. – P. 177–188.
8. E.M. Libanova. Nerivnist v ukrainskomu suspilstvi: vytoky ta suasnist. – «Ekonomika Ukraïny». – 2014. – #3 (628)
9. Organisation for Economic Co-operation and Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/pisa/pisa2015keyfindings.htm>
10. Palchuk O.I. Yakist robochoi syly yak naivazhlyvishyi faktor ekonomichnoho zrostannia. – International Scientific -Practical Conference Integration of Business Structures: Strategies and Technologies, Part 2, February 24, 2017. Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing. 240 p.
11. Frydman T. Ploskyy myr. Kratkaya ystoryya XXI veka. – M.: AST, 2007. – 608 s.